

EL QUE MAI NO HA ESTAT DIT

JAUME CALATAYUD VENTURA

“Benvolguts senyors i benvolgudes senyores, autoritats acadèmiques i alumnat, amics i amigues. Avui, 5 de maig –el mateix dia i mes en què, el 1813, venia al món, a Copenhaguen, Sören Kierkegaard i el 1818, a Trèveris, Karl Marx– fa mig segle que ens va deixar un dels personatges cabdals a les històries de la filosofia contemporània i la psicologia: el tan brillant com inexplicablement ja ignorat Hans Friedrich Knaissel, nascut a Würzburg, Baviera, el 1865 i finat a Hannover, capital de la Baixa Saxònia, a la provecta edat de 91 anys –encara que jo, vell temorenc i ateu ontològic, vull creure que amb la mort *res no s’acaba i tot comença*, com va escriure el meu dilecte J. V. Foix, que de ben segur em perdonaria haver tret aquest vers del context que li correspon.

I com que servidor he estat sempre –això és de domini públic– fervent partidari del mestre bavarès, quan se’m va proposar de donar aquesta conferència en record i homenatge de la seva figura vaig acceptar amb molt de gust, ja que vaig interpretar la proposta com un honor i com una nova oportunitat que se m’oferia de tornar a fer palesa la meva absolutament reverencial admiració per ell.

Perquè l’obra de Hans Friedrich Knaissel és, sense cap mena de dubte, d’una profunditat i transcendència enormes. I, a més, d’una vastitud fenomenal. Estudis, assaigs, tractats, reculls d’aforismes, articles, memòries..., formen un llegat tal vegada sense parió al camp psicofilosòfic; i en qualsevol dels gèneres que va conrear ens ha deixat obres sobrebones. Però, en la meva opinió –i en moltes altres bastant més qualificades que la del modest ensenyant jubilat que us parla– entre aquest ramell d’excel·lències n’hi ha una que destaca especialment i en la qual miraré de centrar-me –si m’ho permet la deplorable tendència a la dispersió que sempre ha llastrat la meva ja ingènitament feixuga oratòria– durant aquesta dissertació: la reverenciada *Metapsychologie der Zwangsneurose*, publicada per primer cop en castellà per l’editorial *Blasón*, de Buenos Aires, el 1932, amb el títol –traducció literal de l’original– de *Metapsicología de la neurosis obsesiva* i que, lamentablement i incomprensible, encara avui dia no ha estat editada en català. I aquesta injustificable negligència nostra –no vull ni pensar que pogués ser menyspreu, perquè això

comportaria una vergonyosa neciesa– no serà pas perquè Knaisel no manifestés en diverses ocasions, i obertament, la seva simpatia per Catalunya. Tenim un bon repertori de mostres per certificar aquella benvolença, però n’hi hauria d’haver prou amb recordar, per exemple, que ell va ser el promotor i gestor de la severa carta reprovatòria que un selecte estol d’intel·lectuals europeus va adreçar al govern espanyol de Primo de Rivera quan, l’any 1924, el militar colpista va destituir Puig i Cadafalch de la presidència de la Mancomunitat per atorgar-la-hi al general Losada, fins aleshores governador civil de Barcelona i home que no devia ser massa partidari de la música de flabiols i tenores, o dels versos de Guimerà, perquè una de les primeres decisions que va prendre després d’assumir el nou càrrec va ser la de prohibir La Santa Espina –“*que se ha convertido en himno representativo de odiosas ideas y criminales aspiraciones*”, va dir aquell capsigrany galonejat–. I si algú no quedés encara convençut amb una prova com aquesta –i amb totes les altres dels àmbits polític i social que es conserven enregistrades o escrites– dels bons ulls amb què Knaisel mirava Catalunya i els catalans, i les catalanes, es podria també fer esment –per què no?– d’una frivolidat galant que el mateix Knaisel evoca molt delicadament i afectuosa a les seves memòries: la relació que va tenir, durant la primera de les tres estades que va fer a Barcelona, amb Dolors Bonella i Alcanzar, coneguda amb el sobrenom de La Monyos. Això va ser l’any 1896, quan ell acabava de complir els trenta i ella es trobava ja a mitjan quarantena. Un exòtic flirteig que –ho confesso– sempre ha tingut un efecte hiperestèsic sobre la meva sensibilitat. Encara que no sé si l’aplicació del terme “exòtic” a un tal episodi l’hagués aprovada, des del seu mas de Llofriu –el temple de l’exacta adjectivació–, un genial torracollons a qui enyoro més del que em pensava que ho faria –i amb qui, a l’exquisit àmbit d’un altre temple, en aquest cas de la cuina catalana: el de Josep Mercader i Brugués, a Figueres, vaig compartir unes quantes memorables estovalles–. Probablement el qualificatiu en qüestió no comptaria amb l’assentiment de l’incomparable prosista empordanès, però a mi, en el meu elementalíssim llenguatge, em sona d’allò més apropiat al fet. Perquè imaginar un jove, encara que ja fulgent, Hans Friedrich i la popular i extravagant Dolors, encaramel·lats prenent-se un vermut a la Ciutadella, al migdia, o una absent a qualsevol cau, Arc

del Teatre endins, de matinada, trobo que és una fascinant recreació mental que acostava romànticament la saviesa túrgida de la psicologia i la filosofia, i, en general, de la càtedra universitària, de reconeguda i celebrada brillantor –tot i que no sempre meritosa–, a la d'aquella altra càtedra, deslluïda i menystinguda, que el poble atorga en acerba paròdia pel fet de resistir la vida amb un punt d'ufanor transgressora –innòcuament transgressora– i d'intentar anar-l'hi esgarrapant algun lluentó, ni que sigui fent equilibris damunt l'esmolat tall de l'esperpent. Tot plegat, un pur exotisme voluptuós. I que l'amic Pla i Casadevall em disculpi la insolència lèxica –que no me la disculparà pas!– des d'allà on sigui.

I ara permetin-me de fer un afegitó a aquest ja –ai!– heterogeni discurs. Per endavant vull dir que es tracta d'un succeït fútil, però que és gravat al meu anecdotari personal amb un nítid traç de simpatia i un joliu perfil d'emotivitat, i que està relacionat –aquest cop, clarament relacionat– amb la figura de l'erudit alemany. Com cal, vaja. Com ha de ser quan s'està discursejant sobre algú, al revés del que passa sovint si el discursaire sóc jo; tot i que sempre –els ho ben asseguro–, en qualsevol xerrada que faig, m'esforço a embridar la meua feréstega loquacitat i aténir-me al tema o personatge de què es tracta i a les notes que m'he programat; però també sempre, o gairebé, la brida resulta d'una laxitud que pot arribar a esdevenir fins i tot caricaturesca. Sóc home de defectes incorregibles, jo, com alguns savis... i tots els necis. De cop i volta em ve una cosa a la memòria, i és ben bé com si no pogués continuar la peroració si abans no aboco la remembrança sobtadament nouvinguda. I en aquest cas es tracta de la visita que l'any 1988 va fer a la Facultat de Psicologia de la UB el net de Hans Friedrich, Wolfgang, també reconegut psicòleg –aleshores era degà de la tal Facultat l'aragonès Antoni Caparrós, amic personal de la família Knaisel– per donar-hi una conferència després de rebre l'homenatge que li va tributar el ja desaparegut Fòrum Canigó, aquella magnífica i desaproveitada iniciativa del nostre inoblidable Abel Maria Cendreres, un altre savi a qui sempre s'ha subestimat –en aquest cas, tan dins com fora de Catalunya– i a qui per fi ara sembla –oidà!– que l'Ajuntament barceloní vol fer reconeixença. Diuen que posaran el seu nom a una nova

zona enjardinada que tindrà Gràcia, el barri on ell va néixer i va viure sempre..., i on l'any 1970, a l'entranyable i ja literàriament mítica plaça del Diamant, va organitzar la famosa assentada de filòsofs i va mantenir-la malgrat la intimidatòria presència policíaca i aquell xàfec impressionant que els va caure; un aiguat abrilenc que va acabar costant-li la vida, per pulmonia, a l'ancià professor Marcel·lí Givern –tan estimat per tota una generació universitària entre la qual em compto–, que encara, ja ben bé a les acaballes, ens va deixar una mostra més de la seva ironia tantes vegades celebrada: “He aguantat durant força temps la gota –va dir–. Però aquest cop han estat massa gotes alhora, i no he pogut aguantar-les”. Irrepetible, el professor Givern!... Bé, doncs, després que Wolfgang Knaissel fes el seu parlament –per cert, per al meu gust en un to massa acadèmic, germànicament rígid i fins i tot diria que un pèl, o un floc, embafat; i sense ni una espurna d'aquell seu càustic sentit de l'humor, aquell mesurat però punyent sarcasme de què sempre va fer gala Hans Friedrich– vaig poder conversar uns minuts amb ell. I cal dir que en la nostra conversa no va mostrar pas cap embafament, ans al contrari, va estar molt planer i amable i, en acabat, va mencionar aquell breu encontre en una anotació manuscrita a l'exemplar més antic que tinc –i que duia amb mi expressament per mostrar-l'hi– de *Metapsicología de la neurosis obsesiva*, que vaig heretar del meu avi patern i que sempre he guardat com una joia, pel que és i per la manera com va arribar a la meva família. Perquè l'avi el va aconseguir d'una forma força curiosa, aquest exemplar: l'hi va dur de Buenos Aires, quan tot just hi acabava de ser editat, el llegendari Carlos Gardel –el *Zorzal Criollo*, el *Morocho del Abasto*– en un dels freqüents viatges que el cantant feia a Barcelona. Gardel mantenia una molt bona amistat amb un dels emblemes de la història del Barça, Josep Samitier –l'anomenat “home llagosta” pels espectaculars salts que era capaç de fer per rematar a gol una pilota– i amb un altre destacat jugador culer: Jaume Calabuig, conegut com a Cala. Durant la segona part de la dècada dels vint i la primera dels trenta del segle passat, una de les davanteres blaugrana més gloriejades era la que formaven Piera, Cala, Samitier, Arocha i Sagi; un Cala que, ves per on –encara que potser algú ja n'haurà sospitat alguna cosa, per la coincidència de cognoms–, era germà del meu avi patern i va ser qui va encarregar a Gardel el llibre. I ja posat a fer

confidències, diré que jo sóc un gran afeccionat a la música en general –crec que no podria pas subsistir, sense la música; estic plenament d'acord amb Beethoven quan diu que “la música constitueix una revelació més alta que cap filosofia”–, i m'agraden força els tangos. De Gardel, és clar, tinc diversos discos, alguns dels quals són heretats, i en un d'aquests hi ha un tema dedicat a Samitier en què també s'anomena el meu oncle avi:

*Sami, capitán del Barça,
con tu juego que emociona
nos has hecho estremecer,
Sami, portador de la nobleza
de tu tierra de grandeza...
La maniobra es chipola:
Cala levanta la bola
y ya vuela Samitier.*

Això de *chipola* vol dir excel·lent per la seva bellesa, en *lunfardo*, que és un dialecte considerat l'autèntic idioma del tango argentí, un tipus de cançó que sempre et porta a la melangia, al record enyorós i a les dues grans formes de la nostàlgia: la d'allò que vam viure i la d'allò que no vam viure però ens hauria agradat haver-ho fet. I, efectivament, jo, cada cop que escolto aquella peça, em veig –un interior fi, tècnic i clarividenc– al camp de Les Corts fent la centrada per a “l'home llagosta”. Perquè a mi, quan era minyó, i encara quan adolescent i a les primeries de la joventut, també em deien Cala –això de retallar els cognoms era, i és, un fet habitual entre el jovent–, mal que la meva aventura futbolística no va arribar ni de molt al nivell de la del meu oncle avi; no vaig passar de jugar quatre temporades a categoria regional –tot i que tenia molta classe, eh!; la tocava bé, molt bé, jo, la bimba...–. I, com sol succeir a la memòria de les frustracions, la imaginació, misericordiosament reivindicativa, s'hi manté a l'aguait, presta a volar pel seu cel il·lusori, tergiversant la història, tan bon punt se li presenta una oportunitat de fer-ho. Sempre. Tota la vida. O almenys mentre la vida d'un no ha arribat a perdre la seva identitat, no ha acabat d'ésser desvalorada de l'essència d'ella mateixa per la decrepitud. “*Cala levanta la bola...*”, continua cantant Gardel entre el grinyol anyenc de solc deteriorat i agulla gastada; i cada cop que ho escolto,

és com si jo *levantase* tot el que encara sóc capaç d'aixecar en la fantasia..., que ja ni en ella són gaires coses, infortunadament per a mi.

I un cop fet aquest incís –impròpiament llarg, ja ho sé...– a què m'han portat tant els records amables com una extemporània vanitat i una carrinclona sensibleria caduca, miro d'entrar ja una vegada per totes en el comentari sobre l'obra de Hans Friedrich Knaissel, que havia de ser l'essència d'aquesta xerrada que se m'està escapant de les mans per moments... Quina manera més impertinent, i faronera, i grotesca de romancejar!... Disculpeu-me, us ho prego. Disculpeu-me malgrat que no m'ho mereixo.

Sense més dilació, doncs, vaig per feina. Faré un glop d'aigua..., encara que miraré d'imaginar-me que és un altre líquid més confortant –d'un color entre ambre i vermell, amb una vaga aroma com de resina, un paladar ple d'espècies i un trago llarg amb un càlid final– i de seguida vaig per feina. Som-hi, Eudald!... *Metapsychologie der Zwangsneurose* és un brillant estudi psicològic sobre les obsessions que en el seu temps va ser sorprenent pioner de noves teories, algunes d'elles encara avui dia axiomàtiques. I és també una profunda reflexió filosòfica, i sociològica, sobre el pensament i el comportament humans en què Knaissel comença per distingir l'individu que pateix obsessions diverses, i sovint successives, del que en manté una de sola fins al cap dels seus dies, deixant molt clar, però, que en ambdós casos es tracta d'una parasitosi de la voluntat, el furtiu inquiet de la qual exerceix sobre ella una influència que tant pot incidir en aspectes d'una naturalesa lleu i poc significant –el planxat de la ratlla dels pantalons, l'ordre en la situació dels objectes a la taula del despatx, la perfecta perpendicularitat dels quadres penjats a les parets...– com ho pot fer en altres amb una explícita possibilitat perniciosa –l'enamorament, el patriotisme, la religiositat...–. Però, sobre un assumpte tan vast i matisable com aquest és obvi que ja de bon principi calia fer, i va de callada que Knaissel les fa, diverses importants precisions. La principal és que en realitat tots en patim, d'obsessions, i per això Hans Friedrich posa molta cura a puntualitzar que aquesta mena de trastorns mentals –encara en les versions més temibles– només són preocupants i assoleixen la

condició de malaltia psíquica a partir d'un determinat grau, i que hi ha un factor extern que hi resulta d'allò més important per la repercussió que sol tenir en el trastorn: la consideració social de cada obsessió. Vol dir, que hi ha obsessions de clara i greu proclivitat malaltissa i que tanmateix socialment no tan sols no són considerades degradants per a l'individu sinó que fins i tot se les té per enaltidores. I posa, l'erudit alemany, diversos exemples ben clars d'aquest fet, entre ells els que es refereixen a l'exacerbació de les tres obsessions diguem-ne de possible alt risc que hem citat: l'enamorament –el patètic amador alienat, esborrany generalment grotesc dels ja de per si estrambòtics Romeo Montesco, Werther, Philippe de Marcenat, Jay Gatsby o qualsevol altre d'aquesta mena de delirants engendraments literaris que, no cal dir-ho, al meu principal referent en les arts escrites, l'escèptic i pragmàticament romàntic –que no sempre és un oxímoron– homenot palafrugellenc, mai no se li va acudir de maquinari–; el patriotisme –el vesànic xovinista capaç d'arribar a immolar-se, i a immolar altres, en nom d'una determinada geografia política, sempre basant-se, conscientment o no, en els principis més essencials i sòrdids de l'alienadora doctrina feixista–; i la religiositat –l'absurd místic que es reclou en clausura i consagra la vida al seu déu, menyspreant el món i el proïsme i lliurant-se a un demencial autisme d'il·luminat, contranatural i estèril–. Tots tres casos, afirma Knaissel, no són sinó greus afeccions d'obsessió, i nogensmenys la societat –si més no, una important part d'ella– pot arribar a considerar aquests malalts mentals personatges exemplars, això és, models a seguir, amb l'enorme risc de contagi que aquesta exemplificació implica.

Un servidor confessa que contra aquestes tres perillosíssimes pertorbacions ha mirat de prevenir-se tota la vida com contra tres de les més desastroses pestes. Una prevenció que, per cert, m'ha causat això que ara anomenen uns *danys col·laterals* d'una intensitat notablement desagradosa, perquè ha fet que des de púlpits ben diversos se m'hagi acusat amb virulència de tenir la sensibilitat d'un full de paper de vidre del 5, d'estar absolutament orfe de sentiments nobles i de fer sinistres apologies emmetzinades de nihilisme moral, de solipsisme i fins i tot de subversió social. A mi!..., un pobre home inofensiu, prudent i tolerant que sempre m'he declarat devot de la concòrdia i de tot tipus

d'amors –amor a les persones, a les coses, al coneixement, a la natura, a la vida...–. Doncs, gairebé se m'ha arribat a demonitzar, amb una virulència insòlita. I tot, comptat i debatut, pel meu rebuig a les idealitzacions extremes i als fanatismes. Per sort meva, he estat capaç de fer cara a aquesta situació, de desdramatitzar-la i de no donar-li massa voltes, o sia, reprenent el fil de les teories de Knaissel, de no obsessionar-m'hi. Resulta ben curiosa, però, la contradicció que de vegades pot arribar a donar-se entre les realitats personals dels teoritzadors i les seves teories. I dic això perquè, segons explicava l'esposa de Hans Friedrich, Gertrud Sorma, en un article que va reproduir la prestigiosa revista “Breviaris de la psique” en el número especial dedicat al geni teutó amb motiu del trentè aniversari de la seva mort, ell va acabar amb la ment sotmesa al jou d'allò que d'una manera tan magistral havia anatematitzat, és a dir, malalt d'obsessió, obsessionat per les obsessions, engarjolat en l'estudi d'aquell trastorn que ja era també el seu.

I tocant a això he de dir que Wolfgang, el net de Knaissel, durant la seva ja esmentada conferència a Barcelona, tot i que va parlar abastament de la personalitat de Hans Friedrich, en cap moment no va mencionar aquella problemàtica mental del seu avi. Jo, per discreció, en la nostra conversa no vaig gosar de preguntar-li el perquè d'aquell silenci, però després he pensat diverses vegades en el fet, i tinc un parell d'hipòtesis respecte d'ell. Una, la més elemental, és que Wolfgang es callava la veritat per diguem-ne no macular la figura del mestre, per mantenir-la indemne al seu pedestal de lucidesa i pulcritud analítica. L'altra, d'un caire més cantellut, és que considerava que la seva avia Gertrud havia mentit maliciosament en l'article de Breviaris. I si opto –com tendixo a fer-ho– per decantar-me cap a aquesta segona conjectura, tot seguit em plantejo una altra qüestió: a quin motiu obeïa aquella perversa mentida? Però en aquest punt de l'elucubració m'he aturat sempre, i no serà pas avui quan en faci una excepció. Ja només li faltaria això, a aquesta antiacadèmica i erràtica conferència! Seria –fent una distorsionada paràfrasi– la cirera borda del pastitxo: ficar-se a les llefiscoses i pudents aigües del xafardeig sentimental. És cosa sabuda que Hans Friedrich i Gertrud es van separar després de quinze anys de matrimoni; però també ho és que durant la seva vellesa se'ls veia sovint plegats, i en manifesta harmonia, en molts actes, tant de tipus formal com lúdic. La

convivència de la parella sempre resulta complicada, i tractant-se de dues personalitats tan fortes i peculiars com les de Knaißel i la seva esposa no és pas estrany que en un determinat moment esdevingués massa feixuga per a ambdós. Perquè Gertrud, pel que he pogut saber d'ella mitjançant referències de diverses menes, era una dona amb moltes característiques en comú amb qui va ser la seva millor amiga: Lou Andreas Salomé, l'escriptora petersburguesa amant de Rilke, deixeble predilecta de Freud i amor frustrat –i únic– de Nietzsche; una dona il·lustrada, intel·ligent, forta i extremament lliberal pel que fa a les seves idees i comportaments –a ambdues, Lou Andreas i Gertrud, se'ls coneixen un bon ventall d'amants d'un i altre sexe i se'ls en suposen encara bastants més–. I aquí sí que ja m'aturo definitivament pel que fa a aquest tema. Només hi afegiré que sento un gran respecte pels apassionaments. Crec que les passions, malgrat tenir una morbosa afinitat amb les obsessions –perquè aquestes sempre són apassionades i aquelles sovint són obsessives– donen sentit a la vida. I cal no només consentir-nos-les sinó concedir-les la, en aquest tema, profilàctica condició de la pluralitat. Vol dir, que la vida no ha de defugir les passions, en cap terreny, però ha d'anar molt en compte de no limitar-se mai a una sola d'elles –o a les d'un sol tipus–, com amb tan bon estil solia cantar el malaurat Jean-Paul Crevel, *le trouvère aux yeux verts*, qui, per cert, en el que va ser el seu darrer disc abans del fatal accident de cotxe a Saint-Tropez, incloïa una esplèndida peça, interpretada a duo amb Gilbert Beaud, el títol de la qual era precisament *L'obsédé* (L'obsés). La balada parla d'un home que es passa anys intentant compondre una cançó que expressi els seus més íntims i personals sentiments, la seva més pura i nua essència, i quan per fi ho aconsegueix el denuncien per plagi: la lletra era gairebé idèntica a una altra ja editada, i segurament –això és de collita pròpia– a la que escriuríem molts si fóssim capaços de fer-ho. Perquè la singularitat i l'originalitat són dos conceptes del tot ficticis, dues meres entelèquies vanitoses sense solta ni volta. I, atenció!, aprofito l'avinentesa per recomanar que si algú té aquest disc de Crevel el conservi amb molta cura, perquè ja és considerat una peça de col·leccionista. A la darrera Fira del Disc celebrada a la nostra ciutat –una mostra que jo procuro visitar sempre, per si hi trobo alguna antiguitat interessant i alhora assequible a la meva minsa economia– es va pagar per un exemplar d'aquest

vinil la respectable quantitat de dos mil cinc-cents euros. Es tracta d'una actuació enregistrada en directe a la famosa cava parisenca *Le Tabou*, que és aquella on una nit, en plena campanya d'eleccions municipals, van enxampar, en un reservat, el que aleshores era el favorit entre els aspirants a l'alcaldia de l'antiga Lutetia Parisiorum deixant-se petonejar apassionadament per l'ambaixador d'un país centramericà –i és que ja se sap que en política sovint s'han de fer moltes concessions i grans sacrificis; hi ha qui diu que és una mena de sacerdoci civil, la política–. El disc de Crevel és magnífic, excel·lent. Conté una altra cançó cantada també a duo, en aquest cas amb Juliette Greco –la mítica Jujube, la musa nocturna d'aquell Saint Germain-des-Prés existencialista i depravat–, i en el fons orquestral de tots els temes destaca un excepcional trio de jazzistes: el pianista Thelonious Monk, el bateria Kenny Clark i el clarinetista Benny Lewinsky, sobre qui més d'una vegada, i de dues, m'he fet una pregunta... que ara me l'hauria de callar, perquè és una veritable bajanada... Però determinades contencions verbals sempre m'han resultat molt dificultoses, a mi. Sembla que em complagui en la idea que encara em queda al cervell alguna cosa d'adolescent trapella, ni que aquesta trapelleria sigui d'allò més primària i estúpida. I és que, indubtablement i incorregible, sóc un bocamoll de tarima... Heus aquí, doncs, la bajanada: la pregunta és si el tal clarinetista pertanyia a la mateixa branca dels Lewinsky de què prové la recentment famosa Mònica, gran revelació mediàtica entre –excuseu-me la inexcusable, per pueril i barroera, trivialitat– les darreres glopades de *clarinetistes* nord-americanes –ai las! Ja ho has deixat anar, Eudald!... Pots comptar quina enginyositat! Ara sí que ha quedat vergonyosament palès que repapieges–.... Senyores i senyors, és obvi que estic perdent a raig fet no tan sols la lucidesa sinó també les bones maneres i la discreció, i fins i tot el sentit de la temporalitat, perquè a l'hora de fer aquest infortunadíssim comentari m'he deixat arrossegar com un miserable toix per la que ha estat, sí, una de les més fogoses, persistents i dominadores obsessions que jo he patit..., però a la ja molt llunyana primera meitat de la meua vida... Encara que potser perdurés també durant els inicis de la segona..., i tal vegada una dècada, o dues, més... Certament, en determinats casos hi ha patologies

mentals amb presències del tot extemporànies... En fi, deixem-ho estar, això. És un detall que ja ben poca importància pot tenir, ni per bé ni per mal.

Però és clar que la impertinència d'un comentari tan xaró com el que m'he atrevit a fer determina palmàriament que és hora de cloure aquest desballestat discurs. La meva oratòria mai no havia estat ni acadèmica ni concreta, i sí, sempre, d'una cendrosa inconsistència, aspergida potser, en algunes ocasions, amb quatre efluvis de certa vitalitat sensualista i iconoclasta; però amb el temps ha anat degenerant en maldestra, caòtica i grofolluda. No entenc com encara, de tant en tant, a algú se li acudeix d'encarregar-me alguna conferència, ni tampoc no entenc com hi ha qui em ve a escoltar. La vostra amabilitat amb aquest xerraire senil, i la vostra paciència, per a mi són –ho dic amb tota franquesa, això– incomprendibles. I m'entendreixen tant que si fos home de llàgrima almenys mitjanament fàcil acabaria vessant-ne un enfilall cada vegada que em poso davant d'una taula, o un faristol, i un micròfon. Però no he estat mai gens ploraner, jo. O serà que manco de fluid lacrimal o bé que el mecanisme que em permet controlar-lo sempre m'ha funcionat, i em funciona encara, a la perfecció. Tant de bo tots els altres mecanismes de control de fluids se'm mantinguessin en un estat similar, però no és el cas, ni de bon tros. Ara mateix, una urgència prostàtica que des de fa una estona m'estreny progressivament amenaça ja d'humiliar-me d'un moment a l'altre. Per això és que he de marxar..., i a corre-cuita!...

Moltíssimes gràcies per la vostra atenció i condescendència”.